

Suomen ilmastopaneeli

Markku Ollikainen, Ari Ekroos ja tiedesihteeri Marianne Leino

Suomen ilmastopaneelin näkemykset

Hallituksen esitys luonnonsuojelulaiksi pyrkii edistämään luonnonsuojelua ja pysäyttämään jatkuvasti etenevän luontokadon. Luonnonsuojelu on monimuotoisuuden suojelun ytimessä ja lakiehdotus sisältääkin monia uudistuksia luonnonsuojeluun. Useimmat lain ehdotuksista menevät Ilmastopaneelin kompetenssin ulkopuolelle. Laajasti ottaen on kuitenkin hyvä, että lakiehdotuksella vahvistetaan luontotyyppien ja lajien suojelua, lainsäädäntöön otetaan päästökaupan kaltainen ekologisen kompensaation periaate ja tunnistetaan ilmastomuutoksen merkitys ja yhteys luonnonsuojeluun.

Ilmastopaneeli arvioi seuraavassa, kuinka hyvin lakiehdotus hahmottaa luonnonsuojelun ja ilmastomuutoksen välistä yhteyttä, keskustelee ilmastopolitiikasta saatavien opetusten hyödyntämisestä erityisesti markkinaehtoisissa toimissa sekä kommentoi luontopaneelin asemaa koskevia kohtia.

Luonnonsuojelun ja ilmastomuutoksen välinen yhteys

Tutkimus osoittanut selkeästi, kuinka ilmastomuutos ja luontokato liittyvät toisiinsa ja voimistavat toisiaan. Sanottu koskee sekä ilmastomuutoksen hillintää että sopeutumista ilmastomuutokseen. Monet hillintätoimet erityisesti maankäyttöön vaikuttavilla toimialoilla edistävät monimuotoisuuden suojelua. Esimerkiksi hiiliviljely edistää maanalaista monimuotoisuutta, turvemaiden ennallistaminen ja vettäminen lisäävät perinnebiotooppien ja suoluonnon monimuotoisuuden suojelua, ja metsänielun vahvistaminen puuston ikää lisäämällä voimistaa osaltaan metsäluonnon monimuotoisuutta. Sama pätee kääntäen, monet maanpäällisen monimuotoisuuden suojelutoimet maataloudessa edistävät maaperäpäästöjen vähentämistä, metsien tiukka suojelu edistää hiilivarastojen ylläpitoa, ja ne toimivat myös tutkitusti samalla nieluina. Ilmastomuutos aiheuttaa sopeutumispaineita luonnonsuojeluun esimerkiksi tulokaslajien tuoman kilpailun, lajien elinolojen muutoksen ja lisääntyvien paineiden muodossa. Toisaalta vahvaa monimuotoisuutta pidetään viimekätisenä turvana jopa ihmisen sopeutumiselle, koska luonnonolosuhteet voivat ilmastomuutoksen myötä muuttua ennakoimattomilla tavoilla. Viimeaikainen tutkimus ja myös IPCC:n ja IPBES:in yhteinen raportti¹ korostavat, että valtioiden tulisi siirtyä monimuotoisuuden suojelun ja ilmastotoimien yhteisen synergian vahvistamiseen.

Lain tavoitteista on lausuntokierroksen jälkeen poistettu viittaus ilmastomuutoksen hillintään, mikä on tieteen valossa outo ja kestämaton ratkaisu. Se heikentää synergioiden luomista ilmasto- ja monimuotoisuustoimien kesken. Myöskään saatu lausuntopalaute ei tue ratkaisua. HE:ssä itsessään todetaan selkeästi: "Ilmastomuutokseen sopeutumisen ja ilmastomuutoksen hillinnän edistämistä koskeva lisäys lain tavoitteisiin nähtiin tärkeäksi, sillä tavoite tukee luonnon monimuotoisuuden säilymistä". Ilmastomuutoksen hillinnän ja luonnon monimuotoisuuden välistä yhteyttä korostetaan 1 §:n pykäläkohtaisissa perusteluissa, mistä huolimatta ilmastomuutoksen hillintä on 1.3 § jätetty jostakin syystä pois.

Ilmastopaneeli ehdottaa, että lain muotoilu palautetaan HE-luonnosta vastaavaksi, niin, että 1.3 §: kirjataan: "3) ilmastomuutokseen sopeutumisen ja ilmastomuutoksen hillinnän edistäminen".

¹ <https://ipbes.net/events/ipbes-ipcc-co-sponsored-workshop-biodiversity-and-climate-change>

On hyvä, että lakiesitykseen on 13 §:n koskien kansallista luonnon monimuotoisuusstrategiaa ja toimintaohjelmaa lisätty lausuntokierroksen jälkeen kohta: "Valmistelussa on otettava huomioon ilmastolain (609/2015) 7–9 §:ssä tarkoitetut suunnitelmat." Tämä edistää luonnonsuojelulain sekä ilmastolain tavoitteiden yhteensovittamista. Myös tämän lisäyksen valossa tavoitepykälän korjaaminen vastaamaan aiempaa myös ilmastomuutoksen hillinnän sisältävää muotoilua on aiheellinen.

Ilmastomuutoksen hillintä tulisi ottaa myös perusteeksi perustaa luonnonsuojelualueita (6 luku, 43 §). On tärkeää, että esitykseen on tuotu ilmastomuutokseen sopeutuminen luonnonsuojelualueiden perustamisedellytykseksi. Sopeutumisen lisäksi luonnonsuojelualueita tulisi olla mahdollista perustaa myös ilmastomuutoksen hillinnän kannalta merkittävien luontotyyppien nojalla. Tutkimus osoittaa, että vanhojen metsien hiilivarastot ja korkeat monimuotoisuusarvot osuvat usein samoille alueille. Ilmaston kannalta on tärkeää säilyttää näiden metsien hiilivarastot, ja samalla suojellaan monimuotoisuuden kannalta tärkeitä alueita. Hillinnän voidaan katsoa vahvistavan perustetta luontotyyppien suojeluun.

Ekologiset kompensatiot ohjauskeinona

Ekologisen kompensaation tavoitteena on estää luontokatoa ennen muuta tavanomaisissa elinympäristöissä, joihin luonnonsuojelu ei muutoin ulotu. Ekologisessa kompensaatiossa vaaditaan hankekohtaista monimuotoisuuden heikentymättömyyttä (no net loss), jolloin maankäytön muutoksesta koituvaa monimuotoisuuden heikennystä tulee vastata hyvitys eli monimuotoisuuden parantaminen ennallistettava kohdealueella. Kompensaatiolta voidaan vaihtoehtoisesti edellyttää hanketasolla myös nettoposiitivisuutta.

Ekologisen kompensaation käyttöönotto toisi saastuttaja maksaa –periaatteen kaltaisen pilaaja maksaa –periaate luonnonsuojeluun. Mikäli se ulotettaisiin kaikkeen maankäytön muutokseen, Suomeen syntyisi kompensaatiomarkkina, joka ohjaisi niin heikennyksiä tekeviä investoijia kuin heikentyneiden elinympäristöjen ennallistajia toteuttamaan kompensaatiot yhteiskunnan kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Pakollinen kompensaatio olisi kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden valossa toimivin ratkaisu. Päästökaupan kokemuksiin viitaten voisi odottaa, että pilaaja maksaa –periaate ja toimijoita ohjaavat hinnat johtaisivat investointien kohdentumiseen arvokkaammilta ja kalliimmilta elinympäristöiltä halvempiin, tarkentaisivat investointisuunnitelman maankäyttöpainetta sekä auttaisivat maanomistajia tekemään kunnostuksia heikentyneillä elinympäristöillä.

Hyvin toteutettu kompensaatiojärjestelmä edistää sekä ilmasto- että luonnonsuojelutavoitteita.

Ylläesitettyjen näkökohtien valossa luonnonsuojelulakiluonnos jää pahasti puolitiehen. Ekologiset kompensatiot rajoitetaan suojelualueille tehtäviin suojelua koskeviin poikkeustapauksiin ja kompensatiot tehdään lisäksi vapaaehtoiseksi. Tällöin mekanismin markkinoita ohjaava vaikutus jää olemattomaksi ja menetetään sekä ennallistajien että investoijien kautta saatavaa luontohyötyä.

Ilmastopaneeli ehdottaa, että luonnonsuojelukohteilla koskeville poikkeuksille tulisi kompensaatioista pakollinen. Samalla valtioneuvoston tulisi ryhtyä valmistelemaan ekologisten kompensaatioiden laajamittaista käyttöönottoa kohdistettuna toimiin, joilla syntyy maankäytön muutoksia.

Luontopaneeli

Ilmastopaneeli pitää hyvänä, että monitieteinen luontopaneeli kirjataan lakiin, ja sille osoitetaan tarvittavat resurssit. Luontopaneelin monitieteistä asiantuntemusta tarvitaan Suomen monimuotoisuuspolitiikan kehittämiseen tieteen tulosten perustalla. Monimuotoisuuden suojelu on merkittävästi laajempi teema kuin luonnonsuojelu, ja se ulottuu yritysvaluun ja sen vaatimien työkalujen kehittämisestä aina kauppa- teollisuus- ja innovaatiopolitiikkaan saakka.